

HENCIDÁTÓL BONCIDÁIG...

Folyt a sárga lé, és nem csak a mesékben, hanem nyilván a régi idők három napos dínom-dánom lakodalmaiban is. A sárga lé nem egyéb, mint a sör, és a meséből kiderül, hogy azt Erdélyben is szívesen fogyasztották. (Bonchida község a Mezőségen található). Ez a hagyomány élesen szemben áll azzal a tudós elmélettel, amit az utóbbi évszázadokban erőltetnek ránk, mi szerint; a magyar borivó nemzet, a sört a művelt nyugat ismertette meg velünk. Ennek megállapításában még az sem zavarta az idegenszívű hivatalosokat, hogy a sör magyar neve teljes mértékben eltér az ismert európai névalakoktól (bier, beer, pivo, ale, öl stb.). Ez már önmagában is kizárja az idegen közvetítést, egyszersmind ékes bizonyosága annak, hogy a tárgyalt nedűt nem csak ismertük, és fogyasztottuk emberemlékezet óta, hanem jól érthetően el is neveztük.

Sör szavunk a szűr-ni igével rokon, és utal az ital elkészítési módjára csakúgy, mint édes rokona a szörp, a „mézízű szörbet” Az egyik gabonából, a másik gyümölcsből készül.

Az ókori Egyiptomban és Mezopotámiában sur, sura néven találkozunk ezzel az erjesztett szeszesitalal. A sura, szűr, illetve sör szavak hangalaki rokonsága nem kétséges. (A sör hazája tehát a régi kelet, és nem Belgium, ahogy az ostoba reklám állítja!)

Európában egyedül a spanyol sör neve rokon a miénkkel olyannyira, hogy közvetlen átadást kell feltételeznünk. Az egyáltalán nem latin hangzású CERVEZA névben nem nehéz két magyar egytagú szót fölfedeznünk: ser, víz. Ez a szóösszetétel nálunk is ismert: serital. Víz szavunk a régi nyelvben nem csak a H₂O jelölésére szolgált, hanem általánosabb folyadék, ital, lé stb. jelentésekkel is bírt. A sörvíz, tehát tiszta magyar fogalom, hasonlóan a borvízhez.

Amíg a sör magyar névalakja csak a spanyoloknál maradt fenn, addig egy azzal összefüggésben kialakult fogalom neve egész Európában általánossá vált, sőt hozzánk is eljutott, mint idegen szó. Ez nem más, mint a SZERVIZ. Bármilyen alakban írhatjuk, pl: service a két elem (sör, víz) jól felismerhető benne.

A régi idők közlekedésében a postakocsik játszották a főszerepet. A megfelelő távolságokra elhelyezett állomásokon az utasok megpihenhettek, ehettek, ihattak, miközben a lovakat lecserélték. Az útközben keletkezett kisebb-nagyobb hibákat ezalatt kijavíthatták a helybeli szerelők. Mindez egy jókora cégér alatt történhetett,

melyen a habzó sör képe, esetleg névbetűi szerepeltek: SERVICE. Idővel a kocsijavítás és az egyébként érthetetlen név elválaszthatatlanul összetársult, és ez így is maradt napjainkig.

A fő kérdés az, miért éppen Spanyolországban alakult ki ez a kapcsolat, kik és mikor ismertethették meg az ottani népességet a sörítallal, és a postakocsi intézményével. Erre talán a Képes krónikában találjuk meg a választ.

Innen tudjuk, hogy amikor Atila a catalaunumi harcmezőn verekedett, akkor egy jelentős csapategység az Ibériai félszigeten harcolt Miramamma szultán seregei ellen. Ez a hadtest nem ért oda időben a fősereghez, hogy Atilának segítsen, ezért – félve a hadúr haragjától – Katalóniában maradtak és ott letelepedtek. Ez jelentős számú sereg volt („...maguk a hunok hatvanötezen voltak, nem szólva az idegen népről”), akik nem csak letelepedtek azon a vidéken, de a Képes krónika szerint nevet is adtak a térségnek: „E hunok közül többeket kapitánynak rendeltek, ezeket a maguk nyelvén spánoknak nevezték, róluk kapta nevét azután egész Ispánia.”

Nem kétséges, hogy mint hagyományos lovas nemzet, a hunok szervezték meg a postakocsi-hálózatot az egész térségben. Ezt valószínűsíti az is, hogy a Szent Római Birodalom hadseregében nem is volt lovasság, így nyilván az általuk meghódított területeken sem volt jelentős lovas kultúra.

E szerint nem a nyugat ismertetett meg bennünket (hunokat, magyarokat) a sörivás örömeivel, hanem éppen fordítva történt, mint az már annyi más esetben is bebizonyosodott.

Érdemes ezért alaposabban megvizsgálni a sör európai névalakjait is.

Bier. Kimondva bír-nek hangzik. Valószínű, hogy egyik európai nyelvben sem találjuk az értelmét. Jellemzője a két mássalhangzó (B és R). Ez számunkra ismerős, hiszen az ital, folyadék stb. fogalmára a régi nyelv a bor szót is használta (Baráth professzor szerint). Bor szavunk utóbb a szeszesitalok gyűjtőneveként szerepelhetett, míg el nem különült a szőlőből erjesztett (bor), és a gabonából főzött (ber, bier) változat.

A szláv népek pivo néven tartják számon a sárga lét, amiben ivó szavunk jól felismerhető. Talán a sajátos magyar szójátékok módján alakult ki, mint pl: ingyom-bingyom, ici-pici, irinyó-pirinyó stb. és ivó-pivó. Az ivó alakkal szemben a pivó változat használata vált általánossá, hiszen a szlávoknál elterjedt az Ivo személynév. (Sajátos dolog volna a pincérnek ezt mondani: Ivó, hozzon három korsó ivót.)

Hátra van még a nagy hírű angol sör az Ale. Itt is megfigyelhetjük, hogy a sört és a szörpöt ugyanúgy nevezik (ginger ale – gyömbérsör). A névnek nem sok értelme van angolul, magyarul viszont igen: a lé. Ezt ismerjük a meséből is (sárga lé) de elképzelhető, hogy a régi nyelvben sura lé alakban használták, ami a mai ser ital megfelelője. A régies alak (sura) helyett az ital jellemző színét felidéző, hasonló hangalakú szó jöhetett használatba: a sárga. A jelző pedig –mint ahogy az gyakran megesik– idővel lekophatott, így alakulhatott ki az egyszerű „a lé” forma.

Az idegen nyelvekben a névelőre került a hangsúly, a szóvégi é hang lekopott, így alakulhattak ki a mai napig használatos alakok: ale (ÉL), öl (ÖL) stb.

Mindezek persze nyelvi fejtegetések csupán. Az azonban tagadhatatlan, hogy mind a sör, mind a bor megjelölésére az európai nyelvektől eltérő saját szavunk van. A hazai sörfogyasztásról pedig írott forrás tanúskodik, már a 13. században. A Váradi Regestrum szerint az egyházaknak Szent Mihály napján „tyúkot, kenyeret, sört” kellett szolgáltatni.